

1. PRZEDMIOTOWY SYSTEM OCENIANIA Z WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE

Korzystamy z podręczników:

Wiedza o społeczeństwie, Piotr Krzesicki, Piotr Kur, Małgorzata Poręba

Wydawnictwa : WSiP

1. Przedmiotem oceny ucznia są:

- wiadomości,
- umiejętności,
- przygotowanie do zajęć,
- aktywność,
- podejmowanie samodzielnych zadań i inicjatyw w zdobywaniu wiedzy,
- frekwencja na lekcjach według ogólnie przyjętych zasad klasyfikacji.

2. Formy sprawdzania wiedzy:

- wypowiedzi ustne,
- pisemne prace klasowe w formie: kartkówki z ostatnich 1 –3 lekcji, pracy kontrolnej (testu) z większej partii materiału, zapowiedzianej i zapisanej w dzienniku elektronicznym co najmniej na tydzień przed terminem,
- referaty, projekty, prezentacje multimedialne jako samodzielne lub zespołowe prace, karty pracy.

W przypadku stwierdzenia niesamodzielnosci pracy podczas pracy kontrolnej lub kartkówki, nauczyciel wpisuje -, co wiąże się z obniżeniem oceny o stopień, w przypadku dalszego odpisywania nauczyciel odbiera pracę i stawia uczniowi ocenę niedostateczną. Typy zadań występujących w pracach pisemnych i ich punktacja:

- zadania zamknięte wielokrotnego wyboru, na dobieranie, prawda-falsz i otwarte z luką punktowane najczęściej 1 punktem za prawidłową odpowiedź,
- zadania otwarte rozszerzonej lub krótkiej wypowiedzi z wykorzystaniem materiału w postaci tekstów źródłowych, map rysunków schematycznych i danych statystycznych, sprawdzające umiejętności interpretacji, analizowania, klasyfikowania, wnioskowania i oceniania punktowane są większą liczbą punktów, w zależności od stopnia trudności.
- bieżące informacje z kraju i ze świata punktowane plusami i minusami wpisywane są do aktywności
- Procentowe przeliczenie punktów na oceny:

0 -34% -niedostateczny

35 –50% -dopuszczający

51 –70% -dostateczny

71 –89% -dobry

90 –100% -bardzo dobry

100 % + dodatkowe-celujący

Wobec uczniów o specyficznych potrzebach edukacyjnych nauczyciel, na podstawie opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej, dostosowuje stopień trudności zadań oraz kryteria ocen do możliwości uczniów.

3. Aktywność uczniów.

Ze względu na specyfikę przedmiotu ocena z WOS winna przede wszystkim uwzględniać aktywność uczniów przejawiająca się aktywnym udziałem w lekcji; udziałem w różnorodnych "impresach" zorganizowanych przez szkołę, środowisko lokalne; wolontariat.

Aktywność oceniana jest + , brak aktywności -. + można uzyskać za każdy przejaw aktywności (udział w lekcji, informacje bieżące, wykonanie zadania, udział w różnych uroczystościach szkolnych itp) -można otrzymać za brak zeszytu, podręcznika, brak aktywności.

Ocenę wystawia się po zdobyciu 4 znaków:

++++ bdb

+++-db

++--dst

+---dop

----ndst

Aby uzyskać ocenę celującą, uczeń rezygnuje z wpisania bdb, musi dodatkowo zdobyć dwa +. W przypadku otrzymania -, uczeń traci wszystkie +.

4. Kryteria ocen:

Przy wystawianiu oceny semestralnej i końcoworocznej, ocenie podlega:

- Aktywne uczenie się poprzez działanie. Oceny za aktywność, pracę w grupie, projekt.
- Wiedza merytoryczna. Oceny ze sprawdzianów i odpowiedzi ustnych.
- Systematyczna praca na lekcji i w domu. Ocena za prowadzenie zeszytu przedmiotowego

Ocenę celującą (6) otrzymuje uczeń, który:

-wyróżnia się szeroką, samodzielnie zdobytą wiedzą, wybiegającą poza program nauczania,

- posiadał umiejętność samodzielnego korzystania z różnych źródeł informacji,
- samodzielnie formułuje wzorowe pod względem merytorycznym i językowym wypowiedzi ustne i pisemne na określony temat,
- doskonale zna szeroką terminologię przedmiotową i swobodnie się nią posługuje,

- formułuje własne opinie i sądy, które potrafi prawidłowo i przekonująco uzasadnić,
- potrafi powiązać dzieje własnego regionu z historią Polski i dziejami powszechnymi.

Ocenę bardzo dobrą (5) otrzymuje uczeń, który:

- opanował w pełnym stopniu wiadomości i umiejętności przewidziane programem nauczania,
- sprawnie, samodzielnie posługuje się różnymi źródłami wiedzy,
- rozumie i poprawnie stosuje poznaną terminologię,
- samodzielnie formułuje wypowiedzi ustne i pisemne na określony temat, wykorzystując wiedzę zdobytą w szkole i samodzielnie,
- potrafi współpracować w grupie,
- aktywnie uczestniczy w lekcjach.

Ocenę dobrą (4) otrzymuje uczeń, który:

- nie opanował całego materiału określonego programem nauczania, ale nie utrudnia mu to poznawania wiedzy,
- rozumie genezę, przebieg i skutki wydarzeń historycznych,
- poprawnie posługuje się prostymi źródłami informacji,
- poprawnie rozumie w kategoriach przyczynowo-skutkowych oraz posługuje się pojęciami historycznymi,
- umie formułować proste wypowiedzi ustne i pisemne.

Ocenę dostateczną (3) otrzymuje uczeń, który:

- opanował podstawowe elementy wiadomości programowych, pozwalające mu na rozumienie najważniejszych zagadnień,
- potrafi formułować schematyczne wypowiedzi ustne i pisemne,
- umie posługiwać się, często pod kierunkiem nauczyciela, prostymi środkami dydaktycznymi.

Ocenę dopuszczającą (2) otrzymuje uczeń, który:

- wiedzę ucznia charakteryzują znaczne braki, ale nie uniemożliwia mu to opanowanie wiadomości w dalszej edukacji,
- wykonuje zadania o niewielkim stopniu trudności przy znacznej pomocy nauczyciela,
- nie wykonał wszystkich prac lekcyjnych i domowych.

Ocenę niedostateczną (1) otrzymuje uczeń, który:

- nie opanował wiadomości i umiejętności przewidzianych programem nauczania,
- nie potrafi, nawet przy znacznej pomocy nauczyciela, korzystać z prostych środków dydaktycznych,
- nie potrafi formułować nawet prostych wypowiedzi ustnych i pisemnych,
- nie zna podstawowej terminologii historycznej.

Udział uczniów w konkursach przedmiotowych daje możliwość podniesienia oceny semestralnej, końcoworocznej o stopień.

5. Zasady poprawiania ocen.

Uczeń ma prawo do poprawienia każdej oceny z prac pisemnych jeden raz, w ciągu dwóch tygodni. Obydwie oceny są brane pod uwagę przy wystawianiu oceny semestralnej lub rocznej. Uczeń ma obowiązek uzupełnić wiadomości oraz prace domowe z lekcji, na której nie był obecny.

Uczeń ma obowiązek zaliczyć każdą kartkówkę i pracę kontrolną, której nie pisał z powodu usprawiedliwionej nieobecności, w ciągu dwóch tygodni. Jeśli nieobecność była nieusprawiedliwiona, uczeń może być pytany lub pisać pracę bez uprzedzenia. O formie zaliczania lub poprawiania decyduje nauczyciel. Niezaliczone prace samodzielne lekcyjne lub domowe uczeń musi poprawić na następnej lekcji. Oceny z odpowiedzi ustnych nie podlegają poprawie. Niedostateczną ocenę śródroczną uczeń powinien poprawić w ciągu miesiąca. Szczegóły dotyczące poprawy uczeń uzgadnia z nauczycielem.

6. Nieprzygotowanie do lekcji. Uczeń może raz w semestrze zgłosić nieprzygotowanie do lekcji. Każde następne nieprzygotowanie skutkuje oceną niedostateczną, niepodlegającą poprawie.

7. Sposoby dokumentowania osiągnięć uczniów.

Osiągnięcia uczniów odnotowuje się w dzienniku elektronicznym.

8. Informowanie rodziców.

Rodzice są informowani o postępach w nauce dziecka poprzez dostęp do dziennika internetowego (oceny, nieobecności, uwagi). O przewidywanej semestralnej lub rocznej ocenie rodzice informowani są tydzień przed klasyfikacją w przypadku oceny niedostatecznej rodzice są powiadamiani na miesiąc przed klasyfikacją.

9. Przedmiotowy system oceniania podlegać będzie corocznej ewaluacji.

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z tematów przewidzianych w klasie 3.

Lp.	Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
• Uczeń potrafi:						
1.	Konstytucja jako najważniejszy akt prawny	- wymienić główne rodzaje władzy państwowej; - wymienić organy władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej w Polsce; - podać nazwę ustawy zasadniczej.	- wymienić podstawowe zasady ustroju Polski; - wyjaśnić, na czym polega zasady: konstytucjonalizmu, przedstawicielstwa i trójpodziału władzy; - wymienić źródła powszechnie obowiązującego prawa w Polsce; - wymienić szczególne cechy konstytucji.	- wymienić rozdziały Konstytucji RP; - wyjaśnić, czym zajmuje się Trybunał Konstytucyjny; - wyjaśnić, czym jest preambuła; - wyjaśnić, na czym polegają zasady: pluralizmu politycznego, republikańskiej formy rządu, państwa prawa; - wymienić wartości, do których odwołuje się preambuła Konstytucji; - odszukać w Konstytucji RP przepisy dotyczące wskazanych kwestii; - wyjaśnić, czego dotyczyły referenda ogólnokrajowe przeprowadzone po 1989 roku.	- wyjaśnić, jakich spraw może dotyczyć referendum ogólnokrajowe; - dokonać interpretacji przepisu Konstytucji RP dotyczącego referendum ogólnokrajowego; - przedstawić główne zasady nowelizacji Konstytucji RP.	- wyjaśnić, dlaczego zasady konstytucjonalizmu, przedstawicielstwa, trójpodziału władzy, pluralizmu politycznego, państwa prawa są fundamentem ustroju demokratycznego; - wskazać wady i zalety republikańskiej formy rządów; - przedstawić historię polskiego konstytucjonalizmu.
2.	Prawa i obowiązki wynikające z Konstytucji RP					

Lp.	Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
3.	Władza ustawodawcza – sejm i senat	<ul style="list-style-type: none"> - wymienić organy władzy ustawodawczej; - wymienić główną funkcję Sejmu i Senatu; - określić, z kogo składa się Sejm i Senat; - podać zasadę zgodnie, z którą formowany jest Sejm i Senat; - podać przykład partii politycznej działającej w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> - określić, z ilu posłów składa się Sejm, a z ilu Senat; - wymienić najważniejsze kompetencje Sejmu i Senatu; - wyjaśnić, na czym polega zasada przedstawicielstwa; - wyjaśnić, w jaki sposób podejmowane są decyzje w Sejmie i Senacie; - wymieć zasady, według których odbywają się wybory do Sejmu i Senatu; - wymienić partie polityczne, których przedstawiciele zasiadają w Sejmie bieżącej kadencji. 	<ul style="list-style-type: none"> - określić, z kogo składa się Zgromadzenie Narodowe; - podać przykład sytuacji, w której Sejm i Senat obradują jako Zgromadzenie Narodowe; - wyjaśnić zasady, według których odbywają się wybory do Sejmu i Senatu; - wyjaśnić pojęcie immunitetu; - wymienić główne etapy procesu ustawodawczego; - wyjaśnić, co jest głównym celem działalności partii politycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> - porównać zasady wyborów do Sejmu i Senatu; - porównać rolę Sejmu i Senatu w procesie ustawodawczym; - wyjaśnić, jaką rolę w procesie ustawodawczym posiada Prezydent RP; - wyjaśnić pojęcia: mandat, komisje sejmowe, Prezydium Sejmu, Konwent Seniorów, - wyjaśnić, jakie znaczenie w państwie demokratycznym ma aktywność wyborcza obywateli; - wskazać skutki, jakie niesie dla państwa i społeczeństwa niska frekwencja wyborcza. 	<ul style="list-style-type: none"> - zaprezentować* wybraną polską partię polityczną [struktura organizacyjna, program, działalność, wartości].
4.	Władza	- wymienić organy	- przedstawić główne	- uporządkować	- wyjaśnić, na czym	- zaprezentować*

Lp.	Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	wykonawcza Rzeczypospolitej Polskiej	władzy wykonawczej w Polsce; - podać imię i nazwisko urzędującej głowy państwa oraz Prezesa Rady Ministrów; - określić sposób powoływania Prezydenta RP; - podać przykład uprawnień Prezydenta RP.	zasady wyboru Prezydenta RP; - wymienić podstawowe kompetencje Prezydenta RP; - wymienić podstawowe kompetencje Rady Ministrów.	kompetencje Prezydenta RP [polityka wewnętrzna, polityka zagraniczna]; - omówić główne zasady procedury tworzenia rządu; - przedstawić podstawowe fakty dotyczące życiorysu politycznego urzędującej głowy państwa oraz Prezesa Rady Ministrów.	polega kontrola polityczna Sejmu nad Radą Ministrów; - wyjaśnić na czym polega zasada kontrasygnaty; - przedstawić główne zadania wskazanych ministerstw; - wymienić Prezydentów RP po 1989 r.	zadania i zakres działań wybranego ministerstwa; - na podstawie zgromadzonych informacji, wyjaśnić, w jaki sposób działania wskazanych ministerstw wpływają na życie przeciętnej polskiej rodziny.
5.	Jak działa system sędziowski w Rzeczypospolitej Polskiej?	- podać przykłady spraw, z którymi człowiek może zwrócić się do sądu; - wymienić rodzaje sądów w Polsce.	- wymienić główne zasady postępowania sądowego; - wymienić nazwy trybunałów działających w Polsce; - określić główne zadanie Trybunału Konstytucyjnego; - wyjaśnić, czym zajmują się sądy administracyjne.	- rozpoznać główne zasady postępowania sądowego, - wyjaśnić, na czym polega zasada niezależności sądów; - wyjaśnić, na czym polega zasada niezależności sędziów; - wyjaśnić, jaką rolę pełnią sędziowie w procesie sądowym; - wymienić strony postępowania sądowego [postępowanie karne i cywilne].	- wymienić zasady gwarantujące niezależność sędziów, - wyjaśnić, znaczenie zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego; - wyjaśnić, w jaki sposób realizowana jest zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego, - wyjaśnić rolę Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu dla ochrony zasady państwa pra-	- omówić strukturę i hierarchię sądów w Polsce; - zaprezentować strukturę organizacyjną sądu rejonowego; - zająć stanowisko w sprawie roli ławników w procesie sądowym [zbudować argumenty i kontrargumenty].
6.	Organy wymiaru sprawiedliwości, kontroli państwowej i ochrony prawa					

Lp.	Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
					wa.	
• VIII. Polska, Europa i współczesny świat						
7.	Polska w Europie, Polska na świecie	- podać przykłady praw/korzyści, które nabyli obywatele polscy po wejściu Polski do Unii Europejskiej, - podać rok, w którym Polska przystąpiła do Unii Europejskiej. - rozwinąć skrót ONZ; - rozwinąć skrót NATO; - podać przykłady działań podejmowanych przez ONZ; - podać przykłady działań podejmowanych przez NATO.	- wyjaśnić, w jaki sposób nabywa się obywatelstwo Unii Europejskiej, - wymienić prawa wynikające z obywatelstwa Unii Europejskiej, - wymienić nazwy funduszy unijnych, z których korzysta Polska. - wymienić, główne cele i zadania ONZ; - wymienić główne cele i zadania NATO; - rozpoznać przejawy realizacji przez państwo polityki zagranicznej; - wymienić główne organy ONZ.	- podać informacje dotyczące głównych etapów integracji Polski z Unią Europejską [referendum ratyfikacyjne]; - podać przykłady wykorzystania funduszy unijnych; - wyjaśnić, na czym polega Europejski Rynek Wewnętrzny. wyjaśnić, jaką rolę pełnią ambasadorzy i konsulowie; - wyjaśnić, jakie są główne cele polityki zagranicznej państwa; - określić, kiedy powstało ONZ i kiedy powstało NATO; - wyjaśnić, czym zajmuje się Rada Bezpieczeństwa ONZ; - wyjaśnić pojęcie <i>misja pokojowa</i>	- ocenić proces integracji Polski z Unią Europejską - przedstawić korzyści i zagrożenia; - wyjaśnić, na jakich zasadach funkcjonuje Strefa Schengen; - przedstawić korzyści wynikające z przynależności Polski do Strefy Schengen. - wyjaśnić, czym różni się ONZ od innych organizacji międzynarodowych; - wyjaśnić, jaka rolę odgrywa NATO w polityce obronnej państwa polskiego; - wymienić nazwy, innych niż ONZ i NATO, organizacji międzynarodowych, do których należy Polska.	- zaprezentować* inwestycje gminne, finansowane ze środków unijnych; - zaprezentować* wybraną inicjatywę unijną dotyczącą młodzieży. - zaprezentować* wybraną misję pokojową ONZ, w której brały udział/biorą wojska polskie [cele, zadania, historia misji, charakterystyka konfliktu, udział wojsk polskich, geografia polityczna], - wskazać na mapie państwa członkowskie NATO
9.	W Polsce, czyli w Europie					

Lp.	Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
				ONZ, - wymienić przykłady aktywności Polski w ONZ i NATO.		
8.	We wspólnej Europie	<ul style="list-style-type: none"> - wymienić rok, w którym Polska przystąpiła do Unii Europejskiej; - wymienić państwa sąsiadujące z Polską, które należą do Unii Europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> - określić, kiedy i gdzie podpisano traktat o powstaniu Unii Europejskiej; - wymienić imiona i nazwiska Ojców założycieli zjednoczonej Europy; - wymienić główne przyczyny integracji europejskiej, - wymienić główne zasady funkcjonowania Unii Europejskiej; 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienić główne etapy integracji europejskiej; - wskazać na mapie państwa członkowskie Unii Europejskiej; - odszukać informacje o życiorysie politycznym Ojców założycieli zjednoczonej Europy; - wyjaśnić główne zasady funkcjonowania Unii Europejskiej; - podać nazwy głównych organów Unii Europejskiej; - wymienić imiona i nazwiska Polaków pełniących ważne funkcje w instytucjach /organach Unii Europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> - podać podstawowe kompetencje głównych organów Unii Europejskiej, - przedstawić wady i zalety procesu integracji europejskiej, - zaprezentować sylwetki polityczne Polaków pełniących ważne funkcje w instytucjach /organach Unii Europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> - zaprezentować* wybrane problemy [osiągnięcia] Unii Europejskiej; - zaprezentować* wybrane państwa członkowskie Unii Europejskiej [historia, kultura, demografia, ekonomia, itp.] - zaplanować [zorganizować / aktywnie uczestniczyć] <i>Dzień Europy</i> w szkole

Lp.	Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
10.	Ten niespokojny świat...	<ul style="list-style-type: none"> - podać przykłady działań terrorystycznych; - podać przykłady konfliktów międzynarodowych 	<ul style="list-style-type: none"> - podać przykłady organizacji międzynarodowych zajmujących się rozwiązywaniem konfliktów i walką z terroryzmem; - wymienić skutki długotrwałych konfliktów międzynarodowych 	<ul style="list-style-type: none"> na wybranych przykładach przedstawić przyczyny współczesnych konfliktów międzynarodowych; - wymienić skutki rozwoju terroryzmu we współczesnym świecie; - wymienić cechy ludobójstwa. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawić różne rodzaje terroryzmu; - wyjaśnić, dlaczego walka z terroryzmem jest trudna i często nieskuteczna 	<ul style="list-style-type: none"> - zaprezentować* wybrany konflikt międzynarodowy [lokalizacja konfliktu na mapie, strony konfliktu, przyczyny i formy konfliktu, sposoby rozwiązania sporu].
11.	Problemy współczesnego świata	<ul style="list-style-type: none"> - wymienić przykłady ilustrujące proces globalizacji; - podać przykłady pomocy humanitarnej. 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazać, na podstawie mapy, państwa globalnej Północy i globalnego Południa; - wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy państwami globalnej Północy i globalnego Południa; - podać przykłady globalizacji ekonomicznej i kulturowej współczesnego świata. 	<ul style="list-style-type: none"> - podać przykłady ilustrujące dysproporcję rozwojową pomiędzy państwami globalnego Południa i globalnej Północy; - podać przykłady zależności pomiędzy państwami globalnej Północy i globalnego Południa; - uzasadnić konieczność udzielania pomocy humanitarnej. 	<ul style="list-style-type: none"> - podać przyczyny dysproporcji rozwojowych współczesnego świata; - wymienić korzyści i zagrożenia wynikające z procesu globalizacji; - wyjaśnić, dlaczego pomoc dla państw biednego Południa jest często nieskuteczna; - wyjaśnić pojęcia Grupa G7. 	<ul style="list-style-type: none"> - zaprezentować* działania wybranej organizacji pozarządowej zajmującej się udzielaniem pomocy humanitarnej; - zorganizować debatę / dyskusję [wziąć aktywny udział w debacie / dyskusji] dotyczącą sposobów udzielania efektywnej pomocy społecznościom globalnego Południa; - zaprezentować* problemy wybranego państwa globalnego Południa.

Lp.	Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
12. 13.	Czy warto być przedsiębiorczym? Jak się stawać przedsiębiorczym?	<ul style="list-style-type: none"> - wymienić podstawowe zadania szkoły, - wymienić poszczególne typy szkół tworzących strukturę szkolną w Polsce, - wymienić podstawowe prawa i obowiązki uczniów, - wymienić osoby, u których może szukać pomocy, w przypadku naruszenia praw ucznia. 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienić funkcje, które pełni szkoła, - odczytać ze schematu podstawowe informacje dotyczące struktury polskiego szkolnictwa, - przedstawić różne warianty kontynuowania edukacji po ukończeniu szkoły podstawowej; - określić, kto tworzy samorząd szkolny, - wymienić formy organizacji życia szkolnego. 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienić działania za pomocą, których szkoła realizuje poszczególne funkcje; - przedstawić wady i zalety wyboru poszczególnych wariantów dalszej edukacji; - zaplanować swoją dalszą edukację pod kątem przyszłej aktywności zawodowej [preferencji zawodowych]; - scharakteryzować poszczególne formy życia szkolnego [organizacja, zadania, formy działania], - rozpoznać przypadki naruszenia praw ucznia. 	<ul style="list-style-type: none"> - zhierarchizować funkcje szkoły, - określić, jaki wpływ na rozwój i przyszłość młodego człowieka wywiera szkoła; - wyjaśnić, jakich umiejętności oczekuje współczesny rynek pracy; - wymienić czynniki umożliwiające odniesienie sukcesu edukacyjnego i zawodowego; - ocenić pracę samorządu szkolnego / podejmowane przez niego działania i formy pracy; - ocenić i uzasadnić swoją aktywność [pracę] w ramach samorządu szkolnego. 	<ul style="list-style-type: none"> - zaplanować [przeprowadzić / wziąć aktywny udział] działanie propagujące ideę samorządności uczniowskiej; - zaplanować [przeprowadzić / wziąć aktywny udział] działanie informujące społeczność szkolną, o sposobach dochodzenia swoich praw w szkole.
14.	Czy więcej zawsze znaczy lepiej?	<ul style="list-style-type: none"> • pojęcie i specyfika rynku, • mechanizmy rynkowe – popyt, 	<ul style="list-style-type: none"> • interpretuje pojęcie niewidzialnej ręki rynku oraz definiuje pojęcie 	<ul style="list-style-type: none"> • Na podstawie dowolnie wybranego produktu lub 	rozdział 43.	scenariusz lekcji, sprawdzian (rozdziały 41.–43.)

Lp.	Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
		<p>podaż, cena,</p> <ul style="list-style-type: none"> • równowaga rynkowa 	<p>rynku,</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia i definiuje trzy mechanizmy rynkowe oraz wskazuje, w jaki sposób wpływają one na siebie, • wyjaśnia zjawisko dumpingu i potrafi odpowiedzieć, dlaczego niektórym przedsiębiorstwom opłaca się sprzedawać produkty po zaniżonych cenach 	<p>usługi wyjaśnij, w jaki sposób działają prawa popytu i podaży oraz w jaki sposób cena reguluje ilość dóbr na rynku.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poszukaj w internecie informacji na temat elastyczności cenowej popytu. Jak sądzisz, jakich produktów i usług może dotyczyć to prawo? Uzasadnij swoją odpowiedź. 		
15.	Budżet domowy – co kupić, a na czym zaoszczędzić?	<ul style="list-style-type: none"> - odróżnić dochody rodziny od wydatków; - wymienić podstawowe wydatki i źródła dochodów typowego gospodarstwa domowego; - wymienić podstawowe prawa przysługujące konsumentowi. 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienić podstawowe zasady konstruowania budżetu domowego; - wymienić rodzaje źródeł dochodów gospodarstwa domowego; - wymienić podstawowe zasady prawidłowo skonstruowanego budżetu domowego; 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenić [uzasadnić ocenę], czy zaprezentowany budżet gospodarstwa domowego jest prawidłowo skonstruowany; - wymienić przyczyny powstawania deficytu w budżecie domowym; - opisać strukturę typowego budżetu domowego; 	<ul style="list-style-type: none"> - zaprojektować działania służące ograniczeniu wydatków budżetu domowego; - wyjaśnić, jak przestrzeganie zasad świadomego konsumenta wpływa na funkcjonowanie gospodarstwa domowego. 	<ul style="list-style-type: none"> - na wybranych przykładach ocenić ofertę handlową [przydatność w gospodarstwie domowym, jakość, cena, konkurencyjność].

Lp.	Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
			- podać przykłady łamania praw konsumenta; - wypełnić typowy formularz reklamacyjny.	- napisać reklamację; - wymienić instytucje chroniące prawa konsumenta; - wymienić podstawowe zasady, którymi powinien kierować się świadomy konsument.		
16. 17.	Działać z głową – podstawowe zasady organizacji pracy U podstaw kariery	- podaje umiejętności i predyspozycje osobiste niezbędne do wykonywania określonych zawodów - wskazuje własne predyspozycje zawodowe - wymienia rodzaje szkół w Polsce - omawia możliwości dalszego kształcenia	- planuje własną ścieżkę edukacji i kariery zawodowej - na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnia ideę zmian w polskim systemie kształcenia - na podstawie tekstu źródłowego przedstawia przyczyny funkcjonowania dotychczasowego systemu kształcenia na wybranych kierunkach	- wymienia sposoby pozyskiwania informacji dotyczących dalszego kształcenia - ocenia skuteczność różnorodnych sposobów pozyskiwania informacji	- uzasadnia dokonany przez siebie wybór dalszej ścieżki edukacyjnej i kariery zawodowej - wskazuje zalety i wady wykonywania określonych zawodów	- oddziela kwestię prestiżu zawodowego od wysokości zarobków związanych z wykonywaniem określonych zawodów - ocenia wady i zalety prowadzenia własnej działalności gospodarczej, pracy na podstawie umowy o pracę i umowy cywilnej, pracy w pełnym i niepełnym wymiarze godzin

Lp.	Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
18.	Jak się znaleźć na rynku pracy?	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: rynek pracy, mobilność zawodowa, aktywność zawodowa, bezrobocie, bezrobotny, stopa bezrobocia - podaje przyczyny emigracji zarobkowej Polaków - wymienia zawody najbardziej poszukiwane na rynku pracy 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje potrzeby lokalnego rynku pracy - omawia działania instytucji wpływających na rynek pracy - wskazuje na mapie kierunki emigracji zarobkowej Polaków - przedstawia korzyści i zagrożenia wynikające z istnienia emigracji zarobkowej - tłumaczy, na czym polega „drenaż mózgów” 	<ul style="list-style-type: none"> - określa stopę bezrobocia w powiecie, na którego terenie mieszka - wskazuje przyczyny i skutki bezrobocia 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia sposoby przeciwdziałania bezrobociu - proponuje własne sposoby przeciwdziałania bezrobociu 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia skutki emigracji zarobkowej z perspektywy społecznej, ekonomicznej, politycznej i kulturowej - analizuje zjawisko bezrobocia w UE i na świecie
19.	Jak zdobyć pracę i uchronić się przed bezrobociem?	<ul style="list-style-type: none"> - redaguje CV - wymienia podstawowe prawa i obowiązki pracownika oraz pracodawcy 	<ul style="list-style-type: none"> - redaguje list motywacyjny - wskazuje źródła informacji o ofertach pracy - umie odpowiednio się zachować w trakcie rozmowy 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje korzyści wynikające ze zdobywania doświadczenia zawodowego w trakcie odbywania stażu - odszukuje w internecie wzory CV i listu motywacyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia skuteczność różnych form poszukiwania pracy - określa cechy dobrego pracownika w zależności od charakteru pracy - wyjaśnia wpływ związków zawodowych 	<ul style="list-style-type: none"> - przeprowadza rozmowę kwalifikacyjną z perspektywy pracodawcy - wyjaśnia znaczenie ustalania tzw. płacy minimalnej z perspektywy rządu, związków zawodowych

Lp.	Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
			kwalifikacyjnej - tłumaczy, na czym polega mobbing - na podstawie tekstu źródłowego określa obowiązki pracodawcy zatrudniającego osobę niepełnoletnią	- wymienia zasady zatrudniania młodocianych - podaje nazwy instytucji, do których można zwrócić się o pomoc w przypadku łamania praw pracowniczych i mobbingu	wych i Państwowej Inspekcji Pracy na warunki pracy - opisuje rolę NSZZ „Solidarność” w walce o prawa pracownicze w czasach PRL i obecnie - redaguje pismo w sprawie łamania praw pracowniczych	wych, pracodawców i pracowników - poszukuje informacji na temat sposobów zawierania umów o pracę
20.	Zakładamy własną firmę	wyjaśnia terminy: biznesplan, marketing - wymienia podstawowe procedury związane z założeniem firmy	- określa rodzaje działalności gospodarczej	- przedstawia biznesplan dla własnej firmy - charakteryzuje różne rodzaje działalności gospodarczej	- wymienia korzyści i zagrożenia związane z założeniem własnej firmy - omawia zasady marketingu i zarządzania	- opracowuje plan finansowy własnej firmy - poszukuje informacji o możliwościach pozyskania funduszy na rozpoczęcie działalności gospodarczej (kredyt bankowy, projekt UE, programy UP)
21.	Gospodarka	- wyjaśnia, czym jest	- charakteryzuje po-	- wskazuje różnice	- charakteryzuje pol-	- wyjaśnia, czym jest

Lp.	Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	rynkowa czy centralnie planowana?	gospodarka - wyjaśnia terminy: konkurencja, monopol	szczególne działy gospodarki - wyjaśnia terminy: popyt, podaż	między gospodarką centralnie planowaną i gospodarką wolnorynkową - tłumaczy, na czym polega monopol i konkurencja	ską gospodarkę - określa zależność między popytem i podażą	koniunktura gospodarcza
22.	Płacimy podatki. Jakie i dlaczego?	- wyjaśnia termin: podatek	- wymienia rodzaje podatków w Polsce	- charakteryzuje rodzaje podatków w Polsce	- wyjaśnia terminy: deficyt budżetowy, NIP, PIT, CIT, VAT	- opisuje sposoby pokrywania deficytu budżetowego
23.	Budżet państwa i wskaźniki gospodarcze	- uzasadnia potrzebę płacenia podatków - wyjaśnia, czym jest budżet państwa	- podaje wysokość stawek podatkowych obowiązujących w Polsce - wskazuje źródła dochodów i wydatków państwa	- tłumaczy, na czym polega zjawisko „szarej strefy”	- oblicza wysokość podatku dochodowego płaconego przez obywatela	- ocenia skalę podatkową obowiązującą w Polsce na tle innych państw - przedstawia własne propozycje inicjatyw, które można by finansować z dochodów państwa
24.	Do czego służą pieniądze?	- wymienia funkcje pieniądza - wyjaśnia, jak nale-	- przedstawia historię pieniądza - omawia funkcje	- uczestniczy w dyskusji na temat przyszłości pieniądza	- wymienia pozytywne i negatywne skutki nieograniczonego dostępu do pieniędzy	- tłumaczy ideę wprowadzania wspólnej europejskiej waluty – euro

Lp.	Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
		ży posługiwać się kartą płatniczą	pieniądza	- przedstawia pozytywne strony posiadania karty płatniczej		
25.	Pieniądze pracują same – banki, giełda, inwestycje	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: giełda, makler, akcja, obligacja - wyjaśnia terminy: waluta, konto bankowe, lokata, kredyt - określa istotę działalności banków 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: indeks giełdowy, hossa, bessa - wskazuje różnice między akcjami a obligacjami - wyjaśnia terminy: emisja, NBP, Rada Polityki Pieniężnej - omawia prawo popytu i podaży 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia nazwy miast, w których znajdują się największe współczesne giełdy papierów wartościowych - wskazuje szanse i zagrożenia wynikające z korzystania z różnorodnych usług bankowych 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje, na czym polega praca maklera i gra na giełdzie - ocenia ryzyko związane z grą na giełdzie - wymienia zadania Narodowego Banku Polskiego i Rady Polityki Pieniężnej - określa czynniki kształtujące prawo popytu i podaży - omawia rolę reklamy w sektorze bankowym 	<ul style="list-style-type: none"> - odszukuje w internecie informacje o wynikach indeksów giełdowych - przedstawia zasady funkcjonowania funduszy inwestycyjnych - wyjaśnia, co wpływa na tworzenie systemu pieniężnego w danym państwie - porównuje i ocenia jakość usług bankowych - prezentuje ofertę wybranych banków internetowych
26.	Jak państwo chroni pracowników i pracodawców?	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia podstawowe prawa i obowiązki 	<ul style="list-style-type: none"> - tłumaczy, na czym polega mobbing 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia zasady zatrudniania młodo- 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia wpływ związków zawodo- 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie ustalania tzw. płacy

Lp.	Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
27.	Dobry szef, dobry pracownik – etyczne państwo	pracownika oraz pracodawcy	- na podstawie tekstu źródłowego określa obowiązki pracodawcy zatrudniającego osobę niepełnoletnią	cianych - podaje nazwy instytucji, do których można zwrócić się o pomoc w przypadku łamania praw pracowniczych i mobbingu	wych i Państwowej Inspekcji Pracy na warunki pracy - opisuje rolę NSZZ „Solidarność” w walce o prawa pracownicze w czasach PRL i obecnie - redaguje pismo w sprawie łamania praw pracowniczych	minimalnej z perspektywy rządu, związków zawodowych, pracodawców i pracowników - poszukuje informacji na temat sposobów zawierania umów o pracę
28.	Reklama i marketing. Prawa kupującego. Obowiązki sprzedawcy					